

Bokanmälningar

***Nathan Rosenberg &
L E Birdzell Jr:***

Västvärldens väg till välstånd

Man avser inte med välstånd att alla i västvärlden har fått en hög levnadsstandard. Däremot menar man, att utvecklingen under de senaste århundradena lett till att välståndet spritts från de rikaste 5 procenten till 30 à 40 procent av befolkningen.

Vägen till välstånd går genom ekonomisk tillväxt. På kort sikt kan en tillväxt på 3 procent om året förefalla ointressant. Men på lång sikt, över exempelvis ett århundrade, är ökningen den större delen av resurserna och den från början av århundradet ursprungliga resursen den mindre delen.

Den långsiktiga tillväxten och det därav följande välståndet är den stora skillnaden mellan västvärlden och världen i övrigt.

Nathan Rosenbergs och L E Birdzell Jrs arbete *Västvärldens väg till välstånd* (SNS, 1991) handlar om hur västvärlden nådde välståndet. Men man är egentligen inte så intresserad av själva välståndet utan mer av de mekanismer, som förklarar den globalt sett annorlunda utvecklingen i västvärlden.

Orsaken till den ekonomiska tillväxten är inte användandet av de klassiska ekonomiska variablerna arbetskraft och kapital. Sedan länge vet man, att mer arbetskraft och mer kapital inte kan förklara särskilt mycket av tillväxten. Istället er-

hålls en restpost, som pinsamt nog i högre grad förklarar utvecklingen än arbetskraft och kapital. Restposten har under tidernas lopp fått flera, mer konstruktiva namn. Man har försökt med teknisk utveckling och med humankapitalets ändrade innehåll.

Rosenbergs och Birdzells förklaring är institutionell. Med institutionell avses alla de regler som styr människornas handlande. Institutionerna är den ram inom vilka människorna arbetar. Särskilt betydelsefullt för den västerländska utvecklingen var innebörden och säkerheten i äganderätt och kontrakt. Statens roll i sammanhanget var att garantera tryggheten i regelverket och att införa skatter, som ersatte konfiskationer. Skatterna var till skillnad från konfiskationerna kalkylerbara och tillät alltså en planlagd ekonomisk verksamhet. Trygghet i regelverket innebar möjligheter till långsiktig planering och att det blev meningsfullt att utföra investeringar, därför att det gynnade den som utförde investeringarna eller hans efterkommande.

Försöken att skriva en institutionell ekonomisk historia är i och för sig ingen nyhet. Man kan peka på föregångare i den tyska historiska skolan och bland de amerikanska institutionalisterna. Deras stadieteorier saknade dock oftast den stringens, som fanns hos de nyklassiska nationalekonomerna. Det man kan hoppas för Rosenbergs och Birdzells del är att ekonomisk teori skall kunna göra det institutionella tillvägagångssättet mer acceptabelt idag.

Grundläggande för det institutionella systemet i västvärlden är – anser förfat-

tarna – en pluralism som tillät olika typer av lösningar i olika sammanhang. Man liknar västvärlden vid en sumpmark, där biologerna kan finna otroligt många varianter och där ingen riktigt vet hur systemet ser ut. Pluralismen gjorde det möjligt att söka olika lösningar på försörjningsproblemen. Också systemet som fanns före kapitalismen kännetecknades av pluralism i sina institutioner. Feodalismen var ett decentraliserat system med många konkurrerande maktcentra. Skillnaden mellan feodalismen och kapitalismen var att hos feodalismen sammanföll i hög grad ekonomiska och politiska strukturer. Pluralismen hos feodalismen tillät att kapitalismen växte fram. Detta ser man som ett av skälen till att västvärlden kunde utveckla sitt institutionella system. Det är påtagligt att man finner en feodalism i Västeuropa och i Japan, som kan förklara dessa länders utveckling mot välstånd.

Det institutionella greppet beskrivs av författarna som framväxet ur det historiska kunnandet till skillnad från många andra tillväxt- och utvecklingsteorier, som enbart har sin grund i samhällsvetenskaplig teori.

Med hjälp av institutionalismen beskrivs sedan Västvärldens utveckling från medeltiden fram till nutid. Medeltiden, med en början i 1200-talet, blir ett slags avstamp. Därefter följer mer renodlat ekonomisk-historiska kapitel varvade med institutionella, där mycket av förändringen i de mer ekonomisk-historiska kapitlen får sin institutionella förklaring. Så följs handelsexpansionen under perioden 1450–1750 av ett kapitel om institutioner som gynnat handelns framväxt, industrins utveckling under perioden 1750–1880 följs av ett avsnitt om bolagsorganisationen. Stor möda läggs sedan ner på att beskriva hur vetenskapen och då främst naturvetenskapen blev en del av tillväxsystemet i Väst. I det vetenskapliga systemet finner författarna en ny typ av struktur, som inte bestäms hierarkiskt eller ekonomiskt utan av regler om upp-

skattning och originalitet. Boken avslutas med ett avsnitt, som tar upp en jämförelse vad gäller företagens utveckling mellan åren 1929 och 1971 för USA. Kapitlet har betecknande nog rubriken "Företagens mångfald".

Sammanfattningsvis är det en utomordentligt fakta- och innehållsrik bok, som tillhandahåller en modern tolkning av de möjligheter som ett institutionellt grepp ger att förklara den ekonomiska omvandlingen.

Arbetet avslutas med en bedömning av det västerländska samhällets utvecklingsmöjligheter. Till skillnad från äldre nationalekonomer, som ofta hamnade i en hotande stagnationssituation genom logiken i de utarbetade modellerna, så finner Rosenberg och Birdzell att västvärldens ekonomiska system genom sin pluralism och sitt experimenterande är långt ifrån att i någon mening vara förbrukat eller närma sig någon form av stagnation. Tilltron till systemet blir ibland lite väl uttalad. Det gäller bla synen på slaveriet i västra hemisfären, frågan om industriarbetarnas levnadsstandard i England under den industriella revolutionen eller synen på monopolhoten under 1900-talet.

Aven om andra delar av världen inte behandlas särskilt utförligt, så finns ett avsnitt om östblockets utveckling. Mycket av det man säger där – det skrevs före den stora omvandlingen – stämmer naturligtvis. Centralstyrningen i Sovjet har omöjliggjort flexibla anpassningar och gett Sovjet en bra 1930-talsindustri. Det som saknas i framställningen om Östblocket och som har relevans för en jämförelse är ett hänsynstagande till det faktum att Östblockets ekonomiska historia är helt annorlunda än Västvärldens. Från 1500-talet går en gräns längs Elbe mellan ett växande Västeuropa och ett i livegenskap och stagnation varande Östeuropa. Detta historiska arv har försvårat en rysk omvandling enligt den flexibla västerländska modellen.

Den tredje världens utveckling ses också i ljuset av den flexibla institutionella modellen från Västvärlden. Det nu klassiska exemplet med de "fyra tigrarna" Sydkorea, Taiwan, Hongkong och Singapore tas upp. Av dessa är de två senare snarast stadsstater och knappast särskilt representativa. Sydkorea och Taiwan är f d japanska kolonier och anses av många ha fått en institutionell struktur under japansk ockupation, som är en inte oviktig del av förklaringen till deras ekonomiska utveckling. Men sådana synpunkter saknas.

Som avslutning på de kritiska synpunkterna måste man också notera att det institutionella greppet alltid resulterat i mindre precisa och mer beskrivande framställningar, som kontrasterar mot de mer renodlade ekonomiska modellernas förmenta exakthet. Detta gäller också för Rosenbergs och Birdzells bok, även om modern ekonomisk teori och forskning underlättat valet av studieobjekt.

Sammantaget ger det institutionella greppet möjligheter att ta upp en bred beskrivning av västvärldens ekonomiska historia och att förklara den med hjälp av utvecklingen i det institutionella ramverket, där rättstrygghet, säkerställd äganderätt och flexibilitet i lösningarna är nyckelorden.

*Fil dr KENT OLSSON
Ekonomisk-historiska institutionen
Handelshögskolan vid
Göteborgs universitet*